

СТАНОВИЩЕ

от д.ф.н. Вера Тервел Маровска,
професор в Катедрата по български език
на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“
в област на висше образование Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; Научна специалност: Български език (Съвременен български език)
шифър 05.04.17

Автор: доцент д-р Петя Николова Бъркалова

Тема: *„Българската синтактична традиция и пътят на синтактичния елемент на граматическото знание“*

1. Общо представяне на процедурата и дисертанта

Със заповед № Р33-4964 от 13.10. 2020 год. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури на конкурс за присъждане на научната степен ‘доктор на науките’ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология. Специалност: Български език (Съвременен български език); шифър 05.04.17.

Представеният от доц. д-р Петя Николова Бъркалова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 45 (4) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

1. молба по образец до ректора за откриване на процедурата;
2. автобиография по европейски формат;
3. протокол от предварителното обсъждане в катедрата;
4. автореферат;
5. списък на публикациите по темата на дисертационния труд;
6. дисертационен труд;
7. справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;
8. декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
9. копия на публикациите по темата на дисертационния труд;
10. диплома за образователна и научна степен ‘доктор’ – оригинал или нотариално заверено копие от нея;

11. други материали, които удостоверяват интересите в съответната научна област;
12. други документи, съобразно специфичните изисквания на ФС.
13. документ за внесена такса, съгласно Тарифата.
14. комплект документи на хартиен носител от т. 1 до т. 12 – 4 броя;
15. комплект документи от т. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 < евентуално посочване на други документи от т. 9, 11, 12 на електронен носител > – 8 броя;.

Кратки биографични данни за докторанта:

Доц. д-р Петя Н. Бъркалова е родена през 1956 г. в Пловдив. Завършва специалността Славянска филология (с профил чешки език) в СУ през 1979 г. и веднага постъпва като асистент в ПУ „Пайсий Хилендарски“. През 1986 г. става старши, а през 1988 г. – главен асистент. Доц. П. Бъркалова е била лектор по български език в Карловия университет в Прага в периода 2002 – 2006 г., а през 2018 – 2019 г. в Болонски университет Кампус Форли (Италия).

През 1992 г. защитава дисертация за научно-образователната степен *доктор по филология*.

Доц. д-р П. Бъркалова води упражнения и лекции по *История на новобългарския книжовен език* и по *Синтаксис на българския език*. Автор е на магистърски лекционен курс *Грамматически формализми* и на дипломния семинар *Структурография*.

Научната ѝ продукция е разнообразна – освен научни монографии, студии и статии, тя е участник и в множество научно-образователни проекти.

Доц. д-р П. Бъркалова има солиден научно- и дидактикоорганизационен опит: била е зам.-декан от 2000 – 2015 г., а понастоящем е Председател на ОС на ФФ в ПУ.

2. Актуалност на тематиката

Проблематиката на дисертационния труд е не само интересна, тъй като до момента по нея почти не е работено (изключения всъщност правят основно статии и студии на самата авторка – П. Бъркалова), но и провокираща за цялата колегия, тъй като не може да се направи характеристика на развитието на българското езикознание без този компонент от него – изследванията по синтаксис. Доц. д-р П. Бъркалова се е заела с тази задача и ѝ е отделила почти 20-годишни усилия поради изключителната комплицираност на научния анализ на синтактичната материя. Само една част от нея е свързана с изучаването на синтактичното равнище на езика и описанието му в съществуващите граматики и учебникарски трудове. Далеч по-сложно е вникването в мисловния процес на българските граматичници, изнесли описание на синтаксиса в трудовете си, макар и в тесни граници и примесено с разсъждения относно строежа на другите езикови равнища.

3. Познаване на проблема

Авторката е работила по проблематиката на труда си повече от 20 години. Интересът и провокацията от нея са растели непрекъснато и са се задълбочавали – приемали са формата на научни статии, дипломни и дисертационни работи, студии. Свързани са, разбира се, и с конкретните учебно-педагогически занимания по дисциплината *История на новобългарския книжовен език* и нерешените въпроси от историята на нашето езикознание както в научно отношение, така и с оглед на педагогическата практика в българското училище. Всичко това изгражда доц. д-р П. Бъркалова като един от най-добрите познавачи на дисертационната материя у нас.

4. Методика на изследването

Методиката на изследването е разнородна, тъй както са разнородни и различните етапи от неговото създаване, а в резултат на тях, и композиционните части на труда – от историческо описание на граматическите трудове и оценка на съдържанието им, вкл. и от генеративно-структуралистично гледище при по-съвременните, до анализиране на учебно-педагогическата практика и съпровождащата я документация по учебно съдържание и преподавателски техники. Аналитично-критически са осмислени и логико-философските основи на различните научни направления (или школи) и резултатите от тяхната реализация.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертацията включва увод, три части, съотв. с по 4, 3 и 2 глави, три приложения (за авторите на граматика – житейска и творческа биография; представата за изречението в българската граматическа традиция; дефиниции за простото двусъставно изречение и българските граматика в контекста на дидактическото изкуство и образованието); използвана литература с корпус „Български граматика“, цитирани книжни и електронни източници.

Първата част е посветена на началото на граматическата традиция във филологията и характеристиката на античните граматика; синтаксисът като практическа проява на езиковата компетентност в старобългарския период; граматическото знание през Средновековието, сведения за ритмо-интонационните параметри на българското изречение.

Втората част е посветена на синтактичното знание и оценката на възрожденските граматика.

В третата част се коментира българското синтактично наследство, организирано в школи и направления и като конкретно научно или научнопопулярно знание за компонентите на синтактичната материя.

Основната трудност при извършване на това изследване по моему е необходимостта да „се чете между редовете“, да се търси мотивиращата авторова мисъл и съдържащото се в нея логико-синтактично ядро, неизказано и интуитивно маркирано в текстовете, посветени на

различни други явления. Именно в това „четене между редовете“ се състои и приносът на П. Бъркалова, а основната ѝ заслуга е, че се е заела да го направи. Защото за това се изисква проникновеност, за която не може предварително да се знае дали ще бъде постигната, тъй като зависи единствено от толкова изменчивото и капризно вдъхновение. По тази причина обаче, текстът на дисертацията е емоционално и фактологически убедителен, четивен и провокационен; бих казала, че е образец за добър академичен стил. И това е постижение, защото само четивността е гаранция за популяризирането на авторовите идеи и доказателства, само четивността разширява обхвата на читателската аудитория и поражда дискусии и нови творчески посоки.

Научният обект се поддава по-скоро на практическо описание, от наличната учебни-карска книжнина косвено може да се съди за предпочитанията и синтактичните указания относно добрия стил на писаното и на устното слово. Сериозният в научно отношение синтактичен компонент на българската граматика не може да се очаква преди достигането на добро научноописателно равнище на фонетичната и лексикално-морфологичната система на езика. До този момент синтактичните сведения е естествено да остават в указанията за стил и ритмо-мелодика на словото, както показва още античната традиция.

Практическият принос на дисертационния труд се изразява и в прецизния анализ на организацията на обучението по роден език, на учебните програми и учебното съдържание по български език.

6. Преценка на публикациите и личния принос на дисертанта

Публикациите по темата, които е предложила доц д-р Петя Бъркалова, са представяни на авторитетни научни форуми и са посрещани с интерес и дискусии от страна на аудиторията. И 12-те работи са лично дело на дисертантката, сред тях няма текстове в съавторство.

7. Автореферат

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията, теоретично-приложния ѝ потенциал и приносите ѝ.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Задълбоченият и многостранен характер на изследването е основа за разработването на множество аспекти в чисто научен план – както филологически, така и логико-философски и културноисторически. То може обаче да послужи и за изработване на дидактико-приложна стратегия на образованието, подsigуряваща практическото усвояване на езика и понятност на неговата теоретическа интерпретация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че дисертантът доц. д-р Петя Николова Бъркалова притежава задълбочена теоретични знания и професионална компетентност и демонстрира качества и умения за провеждане на изследвания с оригинални и значими научни приноси.

Позовавайки се на казаното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди на доц. д-р Петя Николова Бъркалова научната степен ‘доктор на науките’** в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. *Филология*; научна специалност Български език.

30.11-2020 г.

Изготвил становището:

проф. д.ф.н. Вера Маровска

(ак. дл. н. ст. име фамилия)